

Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kayak Sporunun Yaygınlaşmasında Halkevlerinin Rolü

Fahri Kılıç*

Giriş

Kayak, insanların karlı bölgelerde doğaya karşı verdikleri mücadelede geliştirdikleri en önemli araçlardan biridir. Kar üzerinde hareket etmekte zorlanan insanlar kayağı geliştirip ulaşım ve avlanmada kullanmışlardır. Rusya’da yapılan çeşitli arkeolojik kalıntılardan anlaşıldığına göre M.Ö. 6000’lerde ilk kayakların Ural veya Altay bölgesinde yaşayan Türker tarafından avcılık amacıyla geliştirilip kullandığı bilinmektedir. Ancak kayağın benimsenip dünyaya yayılması İskandinav toplumları sayesinde olmuştur¹.

Kayak, bir spor aracı olarak ilk defa 1880 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Norveçli Fridtjof Nansen ilkel kayaklardan esinlenerek yaptığı kayaklarla kayak sporunu yaratan kişi olarak tanınmıştır. Yine ilk kayak kulübü 1887 yılında Nansen tarafından Norveç’te kurulmuş, ardından 1890 yılında Almanya’da, 1894 yılında Avusturya’da, 1901 yılında da Fransa’da kayak kulüpleri kurularak kayak sporu yaygınlaşmaya başlamıştır².

Kayak, en önemli uygulama alanlarından birini ordularda bulmuştur. Çin, Rusya, Norveç, İsveç, Finlandiya gibi ülkelerde kış savaşlarının temel araçlarından biri haline gelmiştir. Kayağın askeri amaçla kullanımının yaygınlaşması kayak müsabakalarına ilk defa 1924 Paris olimpiyatlarında yer verilmesi dünyadaki tanınırlığına yol açmıştır³.

* Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Bolu/TÜRKİYE kilic_f@ibu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0882-5811> DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.1233

1 Ayhan Dever, “Ahmet İslam, Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C 4, S. 5, 2015, s. 51.

2 <https://www.kayakinfo.net/tarihce>, son erişim tarihi: 22.01.2024.

3 Osman Cenk Demiroğlu, *Kış Turizmi*, Detay Yayıncılık, Ankara 2014, s. 24.

Kayak ve kayak sporu Türkiye'ye I. Dünya Savaşı sırasında girmiştir. Sarıkamış Harekâtı sırasında karda hareket etme deneyimi ve becerisi olmayan Osmanlı Ordusu büyük kayıplar vermiştir. Bunun üzerine Harbiye Nezareti tarafından felaketten birkaç ay sonra bir kayaklı birlik kurulmasına karar verilmiştir. Bu amaçla Avusturya'dan kayak eğitmenleri ve 1000 adet kayak malzemesi istenmiştir. Ancak savaş şartlarından dolayı 100 adet kayak gönderilebilmiştir. Bunun üzerine İstanbul'da Haliç'te bulunan bir marangoz atölyesinde kayaklar üretilerek cepheye sevk edilmiştir. Avusturya'dan gelen 4 kayak eğitmeni subay, 5 Nisan 1915'te ilk defa Erzurum'da askerlere kayak eğitimi vermeye başlamıştır⁴.

Türkiye'nin ilk kayakçıları; Doğu Cephesi'nde yedek Subay olarak vatani görevlerini yapmakta olan Yüksek Mimar Arif Hikmet (Koyunoğlu), Cevat (Dursunoğlu) Kemal ve Hasip beylerdir. Avusturyalılardan kayağı öğrenen bu ilk Türk subayları sonraki süreçte birer kayak eğitmeni olmuş ve askeri amaçlı kayak eğitimi vermeye başlamışlardır. Bu subaylardan Arif Hikmet Koyunoğlu, Sivas Suşehri Buldur Köyü'nde Türkiye'nin ilk kayak okulunu açmıştır⁵.

Çok sarp ve uçurumlu olan yerlerde tek bastonlu Zdarski sistemi, kayalık olmayan az meyilli alanlarda da çift bastonlu İsveç sistemine dayalı kurslarla kısa sürede Erzincan'da bir kayakçı taburu meydana getirmeyi başarmışlardır. Milli Mücadele döneminde de Doğu Cephesi'nde bu birlikler, üstün başarı göstermiş, Rusları Sarıkamış, Kars, Erivan'a kadar çekilmek zorunda bırakmışlardır. Daha sonraki yıllarda farklı yerlerde askeri kayak okulları açılmış, Eğridir Dağcılık Talimgahı'nda kayak bölükleri oluşturulmuş, bazı askerler yurtdışına kayak eğitimine gönderilmiş ve kayak olgusu Türk askeri sistemi içinde seçkin yerini almıştır⁶.

Cumhuriyet Döneminde Kayak Sporuna

Cumhuriyet Dönemi'nde yeniden kurulan ülkenin uluslararası platformlarda kendini göstermesi için spor önemli bir alan olarak görülmüş ve Avrupa üst kesiminin yeni spor etkinliği olan kayak, bu noktada iyi bir araç olarak değerlendirilmiştir. Spor, erken Cumhuriyet Dönemi'nde hem güçlü

4 Yavuz Tanyeri, *Kayak Tarihi*, Gazi Kitapevi, Ankara 2018, s. 17.

5 Cem Atabeyoğlu, "Kayak", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C 9, İstanbul 1983, s. 2318.

6 İsmet Ülker, *Dağlarımız: Dağ Sporları ve Dağ Turizmi, Yüksek Dağlarımız ve Kayak Merkezleri*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 34.

ve sağlıklı bireyler yetiştirmenin hem de ülke tanıtımının aracı olarak görülmüştür. Bir yandan gürbüz nesiller yetiştirmek için, diğer yandan da uluslararası spor organizasyonlarına katılım için cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren adımlar atılmıştır. Spor, gerçekleştirilen devrimlerin uluslararası kamuoyunda duyurulup saygı ve kabul görmesinin bir yolu olarak görülmüştür⁷. Bu dönemde İsviçre Federasyonu örnek alınarak 22 Mayıs 1922 tarihinde İstanbul’da kurulan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, ülkedeki spordan sorumlu tek yetkili organ olmuştur⁸.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yabancı uzmanlar getirilerek onların bilgilerinden faydalanma politikası beden eğitimi ve spor alanında da uygulanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Berlin Üniversitesi öğretim üyelerinden Profesör Mr. Dainas 7 Kanun-ı sani 1933’te Türkiye’ye gelmiş, Ankara’da kurulan Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesinde görevlendirilmiştir. Kurt Danias okulda hem atletizm hem de kayak dersleri vermiştir⁹.

II. Dünya Savaşının Savaşı’nın hemen öncesinde Avrupa’nın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti de sporu savaşa hazırlık aracı olarak görmeye başlamıştır. Bu rejimler gibi spora müdahale ederek sporu partinin ve devletin denetimi altına almaya karar vermiştir. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, 18 Şubat 1936 yılında adını Türk Spor Kurumu olarak değiştirilmiştir. Spordaki bu yeni yapılanmadan sonra da hem hükümetlerin bütçeden spora ayırdıkları pay hem de sporcu ile spor bölgelerinin sayısı artmaya başlamıştır¹⁰.

Ayrıca ülkedeki tüm spor faaliyetlerini yasal olarak denetim altına almak için 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunla birlikte spor alanındaki faaliyetleri yürütmek üzere 29 Haziran 1938 tarihinde Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu Kanun’un yürürlüğe girmesi

7 Savaş Evren, “Bir Cumhuriyet Projesi Olarak Türkiye’de Kış Turizmi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Turizmi Özel Sayısı 1923-2023, C 34, S.3, s. 167.

8 Fevzi Çakmak, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>, son erişim tarihi: 22.03.2024.

9 Nejla Günay, “Atatürk Döneminde Türkiye’de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C 29, S. 85, Ankara 2013, s. 84.

10 Türk Spor Kurumu tarafından bir de dergi çıkartılmıştır. Dergi 26 Haziran 1936-7 Kasım 1938 tarihleri arasında 122 sayı olarak yayımlanmıştır. Dergi, Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, Türk Spor Kurumu, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ve Halkevlerinin yürüttüğü spor faaliyetlerini ele almıştır. Bk. Faruk Eken, “İlk Resmi Spor Dergisi: Türk Spor Kurumu Dergisi’ne Bir Bakış (1936-1938)”, *Belgi Dergisi*, S. 2020, s. 2540.

üzerine Türk Spor Kurumu'nun bütün varlıkları, hukuki yetkileri ve görevleri Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir¹¹. Böylece spor teşkilatının yapısı tamamen değişmiş spor faaliyetleri devletin kontrolünde yürütülmeye başlanmıştır¹².

Cumhuriyetin ilk yıllarında askeri amaçlı olarak ülkemizde faaliyet gösteren kayak sporunun ilk sivilleşmesi 1930 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü ve Ziraat Yüksek Mektebinde Alman Beden Eğitimi Öğretmeni Herbert Riedel'in ve 1933 yılında İstanbul'da görev yapan yabancı uyruklu öğretmenlerin ziyareti ile Uludağ'da kayak yapılmasının uygun olduğunun keşfi ile başlamıştır¹³. Henri Ridel ilerleyen yıllarda da Türk kayakçılığının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Riedel'in yetiştirdiği Türk kayakçıları ilk defa, 1936 yılında gerçekleştirilen Garmisch-Partenkirchen uluslararası kış oyunlarına katılma başarısı göstermiştir. Bu başarılarından dolayı Riedel'in, sözleşmesi uzatılmış, aylık ücretine zam yapılarak 330 liradan 446,45 liraya çıkartılmıştır¹⁴.

Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı ve dağcılık kulüpleri düzenledikleri kurs ve müsabakalarla da kayak sporunun gelişmesine ön ayak olmuşlardır. Türk sporcularının uluslararası yarışmalara katılmasının ülke tanıtımına katkıda bulunulduğuna inanılmıştır. Örneğin Almanya'da yapılacak uluslararası kayak yarışmalarına da herhangi bir başarı beklenmeksizin katılım sağlanmıştır. Bu amaçla Maliye Vekilliği tarafından Almanya'da Ars-ı ulusal kayak müsabakalarına katılacak sporcu kafilesi için Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Umumi Reisliği tarafından istenilen iâşe, ibate ve yol masrafları için 2500 liralık döviz müsaadesi istenilmiştir. İcra Vekilleri tarafından konu görüşülmüş Almanya'da uluslararası kayak müsabakalarına katılacak kfile için istenilen dövizin verilmesine karar verilmiştir. Bu karar 2.1.1936 tarihinde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından da onaylanmıştır¹⁵.

11 Nedin Sarıgüzel, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/>, son erişim tarihi: 23.03.2024.

12 Saniye Vatanış, "Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Biyopolitika ve Sporun Siyaseti", CTAD, Yıl 19, S. 39. 2023, s. 1457.

13 Şemsi Şaktimur, *Türkiye'de Kayak Sporunun Tarihçesi*, ADKK Yayınları, Ankara 1994, s. 34.

14 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2-61-2-15.T11.01.1936.

15 BCA, 30-18-1-2-61-2-15.T11.01.1936.

Halkevlerinde Kayak Sporunu Geliştirmek İçin Yürütülen Faaliyetler

Türk Ocakları, 10 Nisan 1931’de olağanüstü bir kurultayla kapatıldıktan sonra yapılan inkılâpların halka tanıtılması, benimsetilmesi ve eğitilmesi için yaygın bir eğitim ve kültür aktarımı yapabilecek bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla Cumhuriyet Halk Fırkasının 10-18 Mayıs 1931 tarihinde gerçekleştirdiği Üçüncü Büyük Kongresi’nde Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiş, örgün eğitimden mahrum kalmış vatandaşlara halkevleri ve halkodaları aracılığıyla yaygın eğitim verilmesi hedeflenmiştir¹⁶.

Milli bir kültür oluşturmak ve halka Cumhuriyet’in ilkelerini öğretmek için açılmasına karar verilen Halkevlerinin 9 şubeden oluşturulması öngörülmüştür¹⁷. Her vatandaşın yetenek ve arzularına göre tercih edebileceği bir çalışma alanı bulabilmesi amacıyla açılan bu şubeler şunlardır: Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi¹⁸.

Çekoslovakya kurulan Sokollardan esinlenilerek kurulan Halkevleri ulusal bir kültür merkezleri olarak faaliyetler yürütecektir. Halkevleri Talimatnamesinde Halkevlerinin amaçları altı ilke doğrultusunda vatandaşlar yetiştirmek, ulusal karakteri yükseltmek, güzel sanatları, ulusal kültürü ve bilimsel çalışmaları desteklemek ve güçlendirmek olarak açıklanmıştır¹⁹. Halkevleri açıldıktan kısa bir süre sonra Türkiye’nin dört bir yanına yayılmış, özellikle 1932-1951 yılları arasında Türkiye’nin toplumsal ve kültürel tarihinde önemli rol oynamıştır. Cumhuriyet’in kurulmasından sonra gerçekleştirilen İnkılâpların halka tanıtılması ve öğretilmesi için yaygın bir eğitim kurumu olarak yapılandırılmıştır²⁰. Halkevleri Spor şubeleri toplumda spor bilincini geliştirmek için senenin belirli günlerinde atletizm ve spor bayramları düzenlemiştir. Türkiye İdman Cemiyetleri çatısı altında amatör spor kulüpleri kurulmuş, bölgesel ligler oluşturulmuştur. Spor salonları yapılmış, özellikle ata sporu olan güreş turnuvaları, çeşitli jimnastik hareketleri, kayak, boks, eskrim, judo, basketbol, voleybol, avcılık, bisiklet yarışları yapılmıştır²¹.

16 Mete Tunçay, *T.C.’nde Tek- Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s. 320-321.

17 CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s. 6.

18 Şerafettin Zeyrek, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları*, Anı Yayınevi, Ankara 2006, s. 25.

19 Mustafa Oral, “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C 18 S.5, Ankara 2002, s. 512.

20 Anıl Çeçen, *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Yayınevi, İstanbul 2000, s. 20.

21 Fahri Kılıç, “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Yaygın Halk Eğitimi: Bolu Halkevi

Bu arada Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Ocakları'nda da kısıtlı düzeyde de olsa spor faaliyetleri yürütülmüştür²². Bu dönemde Türk Ocakları'nın, 44 şubesinde spor teşkilatı kurulduğu, buralarda, atıcılık, binicilik, güreş gibi ata sporlarının yanı sıra, voleybol, basketbol, izcilik, futbol ve deniz sporları gibi dallarda faaliyetler yapıldığı yıllık raporlardan anlaşılmaktadır²³.

Halkevlerinin spor şubelerinin amacı vatandaşa kapalı veya açık salonlarda ve açık alanlarda spor yaptırmaktır. Halkevleri tarafından düzenlenecek olan jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, cirit, boks, deniz sporları, dağcılık ve kayak, avcılık, bisiklet, geziler, ziyaretler, salon oyunları ve mili rakslar gibi sporları, yaptırarak beden terbiyesini sağlamış olacaktır²⁴.

Halk Evlerinde gençlerin daha sağlıklı ve kültürlü gelişmesi için yürütülen spor faaliyetlerinden birisi de kayak sporu olmuştur. Halkevleri bünyesinde kurulan Spor Şubelerinde başta kış sporları olmak üzere kayak sporunu öğretmek ve yaygınlaşmasını sağlamak amaç edinilmiştir²⁵. Bunun için halkevlerine düzenli olarak kayak malzemesi dağıtılarak kayak sporu çalışmalarına başlanmıştır. Türkiye'de kayak sporunun gelişmesi için özellikle kar yağışının yoğun olduğu bölgelerde kurulan Halkevlerinin planlı ve etkili çalışmalarıyla kayak sporu ülke genelinde hızla gelişmeye başlamıştır. Kayakçılık konusunda Bursa, Ankara, Kayseri, Erzurum ve Bolu Halkevlerinin ön planda yer aldıkları görülür. Bu illerde faaliyet gösteren halkevleri üstün gayretleriyle umulmadık sonuçlar elde etmişlerdir²⁶.

Kayak sporu bir ulaşım ve yardım aracı olarak da görülmüştür. Örneğin Erzincan'da 27 Aralık 1939'da meydana gelen depremin ardından yoğun kar yağışı nedeniyle araçlarla ulaşımın kesildiği yerlere ulaşım kızakla sağlanmıştır. Bu nedenle karın yoğun olduğu şehirlerde kızaklı yardım kolları kurulmuştur. Ayrıca şiddetli kış şartlarının bulunduğu sınır illerinde görev yapan kaçakçılıkla mücadele eden kamu görevlilerinin de kayaklarla

Örneği", 9. Atatürk Kongresi, s. 729.

22 Yusuf Sarınoy, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s. 350.

23 Sevda Kurnaz, Turgay Biçer, "Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Ocakları ve Spor", *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, S.2, 2018, s. 8.

24 *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940, s. 15-19.

25 Metin Kılıç, "Tek Partili Dönemde Türkiye'de Modern Sporun Teşekkülü", *Tarih Okulu Dergisi*, 2013, s. 46.

26 Zehra Cemal, "Halkevinde Kış Sporları", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, Birinci Kânun 1935, s. 311.

görevlerini yürütmeleri ve bunun için eğitilip kayak teçhizatına sahip olmaları sağlanmıştır²⁷.

Kayak Faaliyetleri için Kurulan İlk Kulüp: Bursa Halkevi Dağcılık Kulübü

Bursa Halkevi, Bursa Dağcılık Kulübünün kurulmasına öncülük etmiş, kayağın halk tarafından benimsenmesinde büyük rol oynamıştır. Öncesinde doğu illerinde askeri amaçlarla ve ulaşım amacıyla kullanılan kayak, Uludağ’da 1930’ların başlarında bir turizm etkinliği haline gelmiştir. Uludağ’ın kayak potansiyeli büyük ölçüde maceraperestlerin bireysel girişimleriyle keşfedilmiştir²⁸. Marmara Bölgesinin en büyük dağı olan Uludağ’ın zirvesi 2543 metre yüksekliğindedir. Ancak Uludağ Avrupa’daki birçok dağa nazaran daha alçak olup, dik yamaçları ve uçurumları azdır. Avrupa’nın yaşlı dağlardan birisi olarak kabul edilen Uludağ, 40 km uzunluğunda, 15-24 km genişliğinde büyük düzlüklere sahip kayak sporu yapmaya oldukça elverişlidir²⁹.

Uludağ’da 1933 yılında farklı zamanlarda Spor Teşkilatı antrenörü Alexi Abraham ve Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden Monsieur Guillot da bireysel olarak kayak yapmıştır. Abraham, fotoğraflar çekip bir rapor hazırlamış, Guillot ise Uludağ zirvesinde kayak yapan ilk insan olarak tarihe geçmiştir. Bu bireysel girişimler Uludağ’a yönelik büyük ilgi yaratmıştır. Ayrıca Nazilerden kaçıp Türkiye’ye sığınan öğretim üyelerinin öncülüğünde gerçekleştirilen yaz kampı da Uludağ’ın tanınmasında ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır³⁰.

27 *İkdam*, 30 Ocak 1940, s. 2.

28 Uludağ’da kayak yapan ilk kişi Şaban Örnektekin’dir. Örnektekin, daha önce eğitim ve iş amaçlı gittiği Fransa’da kayakla tanışmış, Cumhuriyetin ilanıyla Türkiye’ye döndüğünde bu olanağı bulamamıştır. 1924’te zirveye ulaşmayı amaçlayan Örnektekin, hava koşullarından ötürü bunu gerçekleştiremeyince dağda birkaç gün kayak yapıp Bursa’ya inmiştir. Bk. Şaktimur, *age.*, s. 74.

29 Antik Çağlarda Olympos ve Mysia Olympos olarak bilinen Uludağ’ın eteklerine Bizans’ın hakimiyeti sırasında rahipler ve keşişler tarafından şapeller, kiliseler ve tapınaklar kurulmuştur. Bursa Osmanlıların hakimiyetine girdikten sonra dağın adı Türkler tarafından Keşiş dağı olarak isimlendirilmiştir. Türk hakimiyeti ile birlikte zamanla Hristiyanlar ve rahipler dağı terk etmiş, rahiplerin yerini Türk dervişler almış, dağda çok sayıda tekke ve zaviye kurulmuştur. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte dağ dini kimliğini kaybetmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında 1925 yılı Ağustos ayı başında Bursa Coğrafya Cemiyeti Keşiş Dağı’na bir inceleme gezisi düzenlemiştir. Bu gezi sırasında geziye İstanbul’dan katılan Genel Kurmay Coğrafya Encümeni’nde görevli Dr. Osman Şevki (Uludağ) dağın adının Uludağ olarak değiştirilmesini önermiştir. Bu öneri Genel Kurmay tarafından da uygun bulununca Keşiş Dağı’nın adı İçişleri Bakanlığı’nca 24.Eylül.1925 tarihinde Uludağ olarak değiştirilmiştir. Bk. Sedat Ataman, *Bursa’ya Coğrafi Bakış ve Uludağ’ın Tarihçesi, Dağ Sporları 1938*, Bursa Sesleri-Neşriyat Yurdu Yayınları, Bursa 1936, s. 33.

30 Mehmet Akif Bal-Ayşegül Şentürk, “Cumhuriyet Dönemi’nde Türk Sporunda Alman

Bursa Dağcılık Kulübü de ilk önce 1932 yılında Bursa Halkevi'nin bünyesi içinde kurulmuş ve daha sonra 22 Nisan 1933'te 10 kişilik bir kurucu heyetin çalışmasıyla bağımsız bir hüviyet kazanmıştır. Bursa Dağcılık Kulübü Türkiye'de kayak sporunun tarihçesine damgasını vuran ilk kulüp olmuştur. Kulüp sayesinde yurdumuzda ilk defa batılı anlamda geniş halk kitlelerinin katıldığı kayak çalışmaları başlamıştır. Kulüp yurt dışından kayak ve giyim malzemeleri getirterek, üyelerinin ve sporseverlerinin kullanımına sunmuştur. Bu arada Kulübün kurucu üyelerinden ve Sanat Okulu öğretmenlerinden Selahattin Daci mükemmel yerli kayaklar, Bursalı Mehmet Usta da kayak ayakkabıları yaparak bu sporun yaygınlaşmasına yardımcı olmuşlardır³¹.

Bursa Dağcılık Kulübü'nün girişimleriyle Cumhuriyet Halk Partisinin, Valiliğin ve Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın yardımlarıyla, Uludağ'da Cennetkaya mevkiinde Kayak Evi yaptırılmıştır. Bursalı kayak sporcularının faydalanması için yaptırılan kayak evinin ihtiyacı karşılamaması üzerine kapasitesinin arttırılmasına karar verilmiştir. Kapasite artışı ile birlikte şehir dışından gelmeye başlayan İstanbul Darülfünun öğrencileri ile Ankara'dan Yüksek Ziraat Enstitüsü, Gazi Eğitim Enstitüsü, Siyasal Bilgiler Yüksek Okulu (Mülkiye) gibi yüksek okul öğrencilerine Kayak Evi'nde düzenli kayak eğitimleri vermeye başlanmıştır. Ayrıca Türkiye'de ilk defa Bursa Dağcılık Kulübü üyesi kadınlar batılı hemcinsleri gibi, kayak yapmak olanağını bu kulüp çatısı altında bulmuşlardır. Bursa Dağcılık Kulübü üyesi kadınlar, 1932 yılından itibaren düzenli olarak kayak sporunu yapmaya başlamışlardır. Bursa Dağcılık Kulübü uzun yıllar Uludağ'da dağ sporlarını geliştirmek ve yaymak konusunda Türkiye'ye öncülük etmiştir³².

Bu dönemde Miralay İsmail Hakkı Paşa Ankara Elmadağ'da ve Bursa Uludağ'da bir kış sporları merkezi yapılmasını tavsiye eden bir rapor hazırlamıştır.(21.10.1934) Bu arada Uludağın Fatintepe ve Kuşaklıkaya mevkilerinde kayak ve dağlık sporları için sığınak ve kayak evi yapılmak üzere tespit edilen yerlerde Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü lehine bir kayak tesisinin kurulmasına karar verilmiştir³³.

Etkisi ve Türk Spor Kurumu Dergisi", *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2023, s.55.

31 Şaktimur, *age.*, s.14.

32 Akın Altınok, Uludağ ve Unutulan Kulüp Bursa Dağcılık Kulübü <https://bursadagcilikkulubu.com/uludag-ve-b-d-k/>, son erişim tarihi: 01.22.2024.

33 Uludağ'ın Fatintepe ve Kuşaklıkaya mevkilerinde kayak ve dağlık sporları için sığınak ve yapılmak üzere tespit edilen yerlerde esaslar içinde Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü lehine irtifak hakkı tesisi Milli eğitim Bakanlığının 29.9.1944 tarihli ve 3914-6618 sayılı Tarım Bakanlığının 21.6.1945 tarihli yazıları üzerine 3116 sayılı kanunun 16.

Bursa İnegöl ve Kütahya halkevi sporcuları arasında Uludağ’da kayak müsabakaları düzenlenmiştir. Yarışmalara katılan sporcuların işleri için CHP Genel Sekreterliği tarafından 140 lira yardım yapılmıştır. 28 Şubat 1942. Dönemin Bursa Valisi Refik Koraltan da Bursa’ya gösterilen bu ilgi için parti genel merkezine şükranlarını bildirmiştir. Uludağ’da Cennetkaya mevkiinde bir kış sporları merkezi açılmıştır. 40 sporcunun barınmasına sağlayacak tesis CHP Bursa il yönetim kurulu tarafından yaptırılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Dağ Sporları evi adı verilen kayak evi 8 Aralık 1935 tarihinde törenle açılmıştır. Bu dönemde Türkiye’de ilk kez Uludağ’da ulusal kayak sporu müsabakaları düzenlenmiş, Türk kayak sporcuları uluslararası müsabakalarda da yer almaya başlamıştır. Buralarda açılan kurslara katılanlar arasından sayısız kayakçı yetişmiştir³⁴.

Kayak Faaliyetleri Alanında Örnek Bir Halkevi: Bolu Halkevi

Bolu Halkevi, 19 Şubat 1932’de açılan ilk 14 halkevinden birisidir. 26 Şubat 1932 tarihinde kurulmuş olan Bolu Halkevi birinci kuruluş yıl dönümünde, Dil-Edebiyat ve Tarih, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İçtimai Yardım, Halk Dershaneleri, Kütüphane, Neşriyat ve Köycülük kollarını aktif hale getirmeyi başarmıştır³⁵. Bolu Halkevi Spor şubesi 1936 yılına gelindiğinde beşi kadın 101’i erkek toplam 106 üyeye ulaşmayı başarmıştır. Üyeleri arasında 3 avukat, 1doktor, 15 öğretmen, 16 tüccar, 38 işçi 12 çiftçi 3 güzel sanatlar, 18 serbest meslek mensubu üyesi bulunmaktadır³⁶.

Bolu’nun coğrafi yapısı ve iklim koşulları kayak sporu yapmak için oldukça uygun bir alana sahiptir. Bolu 1940 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından kayak bölgesi ilan edilmiştir. Türkiye’de ilk kayak evi yapılan yerlerden birisi de Bolu olmuştur. Bu amaçla kayak ve dağ sporlarına elverişli bina ve gerekli tesisat yapılmak üzere Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından çalışmalar yapılmıştır³⁷. Kayak alanı olarak da

Maddesine göre Bakanlar Kurulunca 5.7.1945 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bk. BCA, 30-18-1-2- 108-43-8.

34 BCA, 030.18.01.02.61.2.15.

35 *CHF Bolu Halkevi Cumhuriyetin 10. Yıldönümü Broşürü*, Bolu Vilayet Matbaası, Bolu 1933, s. 1.

36 Fatih Özçelik, *Sosyal ve Kültürel Hayatta Bolu Halkevi (1932-1951)*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 147.

37 Abant Gölü civarında kayak ve dağ sporlarına elverişli bina ve gerekli tesisat yapılmak üzere ilişik haritada gösterilen yer için Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü lehine, bağlı taahhütnamede tespit edilen esaslar dairesinde irtifak hakkı tesisi; Maarif Bakanlığının 22.9.1944 tarihli ve 830/6400 yazısı ile yapılan isteği ve Ziraat Bakanlığının 19.3.1945

Abant Gölü çevresi ile Gerede'de Esentepe bölgesi seçilmiştir. Bu amaçla Bolu ve Gerede'de birer kayak evi yaptırılmıştır. Esentepe'de yapılan tesisin açılışı törenle gerçekleştirilmiştir. Bolu ve çevre muhitlerden gelen gençler kayak ve spor gösterileri yapmışlardır³⁸. Kayak evlerinin yapılmasından sonra Abant ve Gerede'de kayak kursları düzenlenmeye başlamıştır. Gerede'de Esentepe kayak merkezinde 1941 yılında şubat ayında yapılan kursa 40 sporcu katılmıştır³⁹.

Türkiye kayak müsabakalarına katılacak isimleri belirlemek için Bolu'da Karaçalılık mevkiinde kayak müsabakaları yapılmıştır. Yarışların iniş bölümünde birinciliği Bolu'dan Şeref Erdem, ikinciliği Gerede'den Seyfeddin Erman, üçüncülüğü ise Bolu'dan Taki Çayır elde etmiştir. 10 km'lik mukavemet yarışında ise birinciliği yine Bolu'dan Şeref Erdem, ikinciliği Bolu'dan Taki Çayır, üçüncülüğü ise Gerede'den Mustafa Çonkar elde etmiştir⁴⁰.

Bolu Halkevi Spor Şubesi tarafından 1941 yılının şubat ayında üç kayak kampı gerçekleştirilmiştir. Birinci kampa on beş kayakçı katılmış ve Küçük İlica dağlarında on gün kamp görmüşlerdir. İkinci kampa on üç kayakçı katılmıştır. Üçüncü kampa ise on bir kişi katılmıştır, bu kişilerle cumartesi sabah Bolu'dan hareket edilerek Elmalık köyüne gidilmiş, akşama kadar kayak sporu yapılmıştır⁴¹.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından zaman zaman Bolu, Gerede Göynük Mudurnu Halk Evlerine kayak malzemeleri gönderilmiştir. Örneğin 17.01.1941 tarihinde CHP Genel Sekreterliği tarafından Bolu Halkevine 10 çift kayak 10 çift kayak ayakkabısı gönderilmiştir. Ayrıca 11.11.1943 tarihinde spor faaliyetlerinde harcanmak üzere CHP Genel Sekreterliği tarafından Bolu Halkevine 200 lira para aktarılmıştır.

Bolu Halkevi tarafından 1940 yılından 1944 yılına kadar 260 kişiye kayak eğitimi verilmiştir. Bu derslerde kayağın bakımı hakkında bilginin yanı sıra düz yürüyüş ve dönüşler, düşme ve kalkma, çıkışlar, az meyilli arazide kayma, iz değiştirme, yerinde sıçrayarak dönüşler, kar sapanı, yamaç kayması, kar sapanı dönüşü ve duruşu gösterilmiştir. Yetenekli sporculara da profesyonel

tarihli ve 294/21176 sayılı yazısı muvafakati ile. Bk. BCA, 30-18-1-2/-107-109.

38 BCA, 30-10.-0-0-145-40.

39 BCA, 490.1.0.0. 1101.22.1-13.

40 *Abant*, S.1, Bolu 1944, s. 47.

41 *Duygular*, S.5, Bolu 1941, s. 16.

kayak eğitimleri verilmiş, çeşitli teknikler öğretilmiştir⁴². Ayrıca 1943 yılının kış mevsiminde her hafta pazar günleri aralarında kadın kayakçıların da bulunduğu kalabalık bir grup ile şehirden 15 km mesafede bulunan Elmalık Köyü’ne gidilmiş kayak yapılmıştır⁴³.

Bu arada Bolu Halkevi Spor kolu, köycülük koluyla iş birliği yaparak Eylül 1944’te köy gezileri gerçekleştirmiştir. Gerede’de 1944 yılının aralık ayında bir kayak kursu açılmasına karar verilerek hazırlıklara başlanılmıştır. Gerede’de spor kolunun denetiminde 26 Ocak 1945’te başlayan 15 günlük kurs sonunda düzenlenen müsabakalarda derece alanlara çeşitli hediyeler verilmiştir. Kursun sonunda Bolu’ya dönen kayakçılar halkevi bandosu ile karşılanmış ve onurlarına bir çay partisi düzenlenmiştir⁴⁴.

Kayak kurslarına ilerleyen yıllarda da düzenli olarak devam edilmiştir. Örneğin 1945 yılında halkevi tarafından Gerede’de 13 gün süren bir kayak kursu açılmıştır. Kursa hiç kayak yapmamış 25 genç katılmıştır. Bu arada 2 Nisan 1945 tarihli Cumhurbaşkanlığı imzalı bir kararla Abant Gölü civarında kayak ve dağ sporlarına elverişli yerlerde bina ve gerekli tesis yapılmasına karar verilmiştir⁴⁵. CHP Genel Sekreterliği tarafından 1946 yılında Bolu Halkevi’ne beşer çift kayak ayakkabısı, rüzgâr ceket, kayak eldiveni ve kayak tozluğu gönderilmiştir⁴⁶.

Bolu kayak sporu için hem coğrafi koşulları bakımından hem de iklim yapısı bakımından oldukça cazip ve elverişli bir bölgedir. Bolu’da birçok kişi Abant ve Gerede’de kayak yapmakta, kayağı en ince ayrıntısına kadar öğrenmektedir. Bolulu gençler Uludağ’da açılan kayak öğretmenliği kurslarına katılmışlardır. Bazı kurslara öğrencilerin köylerden seçilmesi, kayak sporunu yayma ve geniş kitlelere ulaştırma çabası içerisinde olunduğunun bir göstergesidir. Hemen hemen her kursun sonunda yarışmalar yapılmakta hatta sporculara ödüller verilmektedir. Müsabakalar aralarında dönemin yöneticilerinin de bulunduğu kalabalık seyirci toplulukları önünde yapılmıştır⁴⁷.

Yine CHP Genel Sekreterliği tarafından (24.11.1944) tarihinde Gerede Halkevi’ne 10 çift kayak ayakkabısı gönderilmiştir. Bir yıl sonra yine CHP

42 BCA, 490.1.0.0.1101.22.1-23.

43 BCA, 490.1.0.0.1101.22.1-40.

44 *Abant*, S 4, Bolu 1945, s.35.

45 BCA, 30.18.1.2. 107.109.2-2.

46 BCA, 490.1.0.0.1121.89.3-1.

47 Zafer Özgün, *Cumhuriyetin İlk Dönemlerinde (1923-1950) Bolu’da Yapılan Beden Eğitimi Ve Spor Faaliyetleri*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019, s. 56.

Genel Sekreterliği tarafından (16.03.1945) tarihinde Gerede Halkevi'ne 10 çift kayak tozluğu 10 çift kayak eldiveni 10 kutu kayak vaksi gönderilmiştir. Yine 18 Ocak 1945 tarihinde Bolu Halkevi'ne kayak sporunu şehirde yürütebilmeleri için 400 lira para yardımında bulunulmuştur. CHP Genel Sekreterliği tarafından (21.12.1949) tarihinde de Gerede Halkevi'ne beş çift kayak takımı ve beş çift kayak ayakkabısı gönderilmiştir. Bu arada Bolu Halkevi kendi oluşturdukları bütçeleri ile ildeki üyeleri arasında kayak faaliyetlerini yürütebilmek için beş çift kayak fotini, beş rüzgâr ceket, beş çift kayak eldiveni beş çift kayak tozluğu satın alınmıştır⁴⁸.

Halkevlerinin Kayak Faaliyetlerine CHP Genel Sekreterliği'nin Yaptığı Yardımlar

CHF Genel Sekreterliği kış sporlarına özel bir önem vermiş, doğası ve iklimi uygun olan yerlerde kayak sporunun gelişmesi için faaliyetler yürütmüştür. Halkevlerinin yenilenen 1940 talimatnamesinin 61. Maddesine göre kış sporlarının yapılmasına müsait olan yerler genel sekterlik tarafından tespit edilecek bu yerlerde halkevleri kayakçılık faaliyetleri yürütecektir. Halk arasında kayak sporunun yaygınlaştırılması için Genel Sekreterlik tarafından gönderilen kayak malzemelerini halka aktaracak, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen kayak eğitmenlerinin sporcularla buluşmasına aracılık edecektir⁴⁹.

Bu kapsamda kayak sporunun gelişimi için CHP Genel Sekreterliği tarafından halkevlerine düzenli olarak spor malzemeleri ve para yardımları yapılmıştır. Bu kapsamda 1939 yılında kış sporlarına uygun yerlerde bulunan halk evlerinden Bursa Halkevi'ne 30, Kütahya Halkevi'ne 24, Kars, Sarıkamış, Sivas, Kayseri, Van, Bitlis, Muş, Ağrı, Hasankale, Bolu, Gerede Halkevleri'ne 10'ar çift, Erzurum ve Ankara Halkevlerine yirmişer çift kayak ve kayak ayakkabısı gönderilmiştir⁵⁰.

Örneğin 1941 yılında Kars Halkevi'ne 10 çift, Erzurum Halkevi'ne 30 çift, Hasankale Halkevi'ne 10 çift, Sivas Halkevi'ne 30 çift, Kayseri Halkevi'ne 20 çift, Elâzığ Halkevi'ne 30 çift, Erzincan Halkevi'ne 10 çift, Bursa Halkevi'ne 10 çift toplamda 150 çift Kayak ayakkabısı bu şehirlerin halkevlerine gönderilmiştir⁵¹.

48 BCA, 490-1-0-0- 1121-89-3.

49 *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940, s. 18.

50 *CHP, Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları*, Halkevi Yayınları, Ankara 1941, s. 44.

51 BCA, 490-1-0-0-1127-113-2.

Türkiye’de kayak sporunun gelişimini arttırmak için 1943 yılının şubat ayında önce Bursa’da ardından da Erzurum’da Türkiye Kayak Şampiyonası düzenlenmiştir. Erzurum’da düzenlenen kayak müsabakalarına dışarıdan 55, Erzurum’dan da 35 sporcu katılmıştır. Toplam 90 kayak sporcusunun katıldığı yarışlar için CHP Genel Sekreterliği Halkevleri sporcularının iâşe ulaşım masraflarını karşılamıştır. Yarışmalara katılabilmesi için, Bursa, Bolu, Gerede, Erzurum, Elâzığ, Karaköse, Kars ve Sivas Halkevlerine para yardımıyla bulunulmuştur. Bu amaçla Erzurum Halkevi’ne 400 Elâzığ Halkevi’ne 200, Karaköse Halkevi’ne 100, Sivas Halkevi’ne 200, Kars Halkevi’ne 100 Gerede Halkevi’ne de 100 lira olmak üzere toplamda 1100 lira para yardımı yapılmıştır.⁵² 13 Şubat 1943⁵³.

Yine CHP Genel Sekreterliği tarafından Kütahya Halkevi ve Salihli Halkevi tarafından yapılan kayak malzeme talepleri reddedilmiştir. Başvuruda ilçelerine iki saat uzaklıktaki Ege bölgesinin kayak yapmaya en uygun yeri olduğunu iddia ettikleri “Kömürçüsivrisi” adlı yerde kayak sporunu öğretmek için kayak malzemeleri talep etmişlerdir. Ancak genel merkez hala Bursa’ya bile yeterince kayak takımı gönderemediklerini adı geçen yerlerin de istenilen düzeyde kayak yapmaya uygun olmadığı belirtilerek reddedilmiştir. 5.3.1945⁵³.

Halkevlerine CHP Genel Sekreterliği tarafından sadece kayak malzemeleri gönderilmemiştir. Kış sporlarından önemli bir yere sahip olan buz pateni yapabilmek için gerekli olan 30 çift buz pateni de gönderilmiştir. Bu amaçla 21 Aralık 1945 tarihinde Erzurum Halkevi’ne 100 çift buz pateni gönderilmiştir. Patenlerin 60 tanesi Erzurum Halkevi’ne 20 paten Hasankale Halkevi’ne 10 çift Paten Aşkale Halkevine 10 çift paten de Oltu Halkevi’ne sevk edilmiştir. Yine CHP Genel Sekreterliği tarafından Kars Halkevi’ne 40 çift buz pateni ve gönderilmiştir. (02.03.1946) Ağrı Halkevine 30 çift buz pateni gönderilmiştir. (04.03.1946) Gümüşhane Halkevi’ne beş çift kayak potini, beş rüzgâr ceketi, beş çift kayak eldiveni, beş çift kayak tozluğı gönderilmiştir. (30.04.1946) Bayburt Halkevi’ne 20 çift buz pateni gönderilmiştir (12.03.1946)⁵⁴.

Zonguldak Halkevi tarafından kayak yapmaya uygun olan Karabük Keltepe’de kayak yapılabilmesi için kayak malzemesi talep edilmiştir. CHP

⁵² BCA, 490-1-0-0-1127-113-2.

⁵³ BCA, 490-1-0-0-1127-113-2.

⁵⁴ BCA, 490-1-0-0-1101-22-1.

Genel Sekreterliği tarafından 22 Şubat 1947 tarihinde beheri 95 lira olan 3 çift İsveç kayağı gönderilmiştir. Bu arada Zonguldak Milletvekili ve aynı zamanda CHP Genel Sekreteri olan Halil Türkmen çalışmalar hakkında bilgi de talep etmiştir. Eskişehir Halkevi'ne de iki çift İsveç kayak takımı gönderilmiştir (17.12.1947)⁵⁵.

CHP Genel Sekreterliği tarafından kayak sporunun doğu bölgelerinde yaygınlaştırılması için kayak malzemeleri gönderilmeye devam edilmiştir. Örneğin Erzurum Hınıs Halk Odası namına 3 çift kayak, 10 çift Çörçil Fotini, Elmalı Halkevi'ne 2 çift kayak Fotini, Mazgirt Halk Odası'na 2 çift kayak, Kangal Halkevi'ne 3 çift kayak ve Erzurum Halkevi'ne 5 çift kayak gönderilmiştir. Toplamda 15 kayak 10 çift de Çörçil Fotini, Kars Kağızman Halkevi'ne 3 çift kayak takımı gönderilmiştir. (12.03.1947) Kars Arpaçay Halkevi'ne 5 çift İsveç kayak takımı gönderilmiştir (22.02.1947)⁵⁶.

Giresun-Şebinkarahisar Halkevi'ne 22 Şubat 1947 tarihinde 95 lira değerinde üç çift İsveç Kayak takımı mevsim şartlarının ulaşma elvermemesi üzerine katır sırtında Şebinkarahisar'a ulaştırılmıştır. Yine Erzurum Halkevi'ne beş çift, 18 Aralık 1947 günü beş çift komple İsveç kayak takımı göndermiştir. Doğubeyazıt Halkevi'ne 10 çift Çörçil Fotini gönderilmiştir. (17.9.1947) Kars Karaköse Halkevi'ne üç çift kayak takımı gönderilmiştir. (22.02.1947) Erzurum Hınıs Halkevi'ne üç çift kayak gönderilmiştir (3.7.1948)⁵⁷.

Bu arada bazı halkevlerinin kayak malzeme taleplerinin Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından geri çevrilmek zorunda kalındığı anlaşılmaktadır. Örneğin Isparta Gönen Halkevi'nin Kayak takımı talebi mevsimin geçmesi ve elde de kayak malzemelerin kalmaması nedeniyle reddedilmiştir. Bu konuda dönemin CHP Genel Sekreteri Cevad Dursunoğlu 14 Nisan 1949 tarihinde gönderdiği yazıda bu sporun pahalı olduğunu heveskarların da masraflara katılması ve bu işin elbirliğiyle yapılmasının yerinde olacağını, gelecek yıl imkanlar çerçevesinde yardımların gönderilebileceğini belirtmiştir⁵⁸.

Bu arada CHP Genel Sekreterliği sadece kayak malzemeleri göndermemiştir. Erzurum Halkevi vasıtasıyla bölgede bulunan muhtelif halkevlerine kayak ve kayak ayakkabılarının alınması için 500 lira para yardımı

55 BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

56 BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

57 BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

58 BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

bulunmuştur. Ayrıca ilave olarak Erzurum Halkevi’ne 100 çift buz pateni CHP Genel Sekreterliği tarafından 29 Ocak 1949 tarihinde gönderilmiştir. Yine Erzurum Şenkaya ve Hınıs Halk Odaları’nın kayak malzeme talepleri karşılanamamıştır. Bu konu hakkında CHP Genel İdare Kurulu Üyesi Bursa Milletvekili Fahri Bük 13 Nisan 1949 tarihinde göndermiş olduğu yazıda kayak malzemelerinin bitmesi ve kayak mevsiminin de geçmesi nedeniyle kayak malzemelerinin gönderilemediğini bildirmiştir⁵⁹.

Gerede Halkevi’ne beş çift kayak takımı ve dört çift kayak ayakkabısı gönderilmiştir. (28.03.1949) Bitlis Halkevi’ne altı çift kayak takımı ve beş çift kayak ayakkabısı gönderilmiştir. (25.4.1949) Bingöl Kığı Halkevi’ne dört çift kayak takımı ve beş çift kayak ayakkabısı gönderilmiştir. (28.3.1949) Antalya Elmalı Halkevi’ne iki çift kayak takımı gönderilmiştir. (15.11.1949) Ankara Cebeci Halkevi’ne dört çift kayak takımı gönderilmiştir. (28.03.1949) Yine CHP Genel Sekreterliği tarafından (25.04.1949) tarihinde Yozgat Akdağ Madeni İlçesi Halkevi’ne 1 çift kayak takımı gönderilmiştir⁶⁰.

Bu arada Mersin Arslan Köy Halkevi tarafından CHP Genel Sekreterliği’ne yapılan başvuruda Toroslar’ın zirvesinde bulunan köylerinin 1700 metre yüksekliğinde olduğu İçel, Konya, Karaman ve Ereğli ilçelerinin arasında bulunduğu 15 Aralık’tan 1 Nisan’a kadar 1,5 2 metre karla kaplı olduğu kayak yapmaya müsait olduğu, 10.000 kişinin yaşadığı bölgenin bütün Çukurova, Hatay ve İskenderun’un kayak merkezi olabileceği bildirilmiştir. Bu amaçla halkevlerine kayak malzemesi yardımının yapılmasını, bir kayak spor talimatnamesi ile kayak el kitabı, kayak spor öğretmeninin gönderilmesini ve bir kayak evi yapılmasını talep etmişlerdir⁶¹.

Halkevlerinin Düzenlediği Kayak Yarışmaları

CHP Genel Sekreterliği’nin talebi ile Sarıkamış’ta sekiz halk evi tarafından kayak müsabakası tertip edilmiştir. Erzurum 7, Kars 6, Gümüşhane 3, Aşkale 1, Hasankale 3, Göle 2, Sarıkamış 16. Kayak takımları kendi kayaklarıyla Sarıkamış’a gelmişlerdir. Sadece Bayburt kayak takımı kar fırtınası nedeniyle gelememişlerdir⁶².

59 BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

60 BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

61 BCA, 490-1-0-0.1101-23-1.

62 Abdulaziz Kardaş-Abdulhamit Deniz, “Eğitim ve Sosyal Faaliyet Olarak Doğu Anadolu Halkevlerinde Kayak Sporuna”; *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2023, s. 479.

Yine CHP Genel Sekreterliği, (18.12.1944) tarihli Kayseri ve Sivas Halkevlerine gönderilen bir yazı ile (25.11.1945) tarihinde Gemerek'te kayak müsabakaları düzenlemeleri istenmiştir⁶³. İki halkevinden 25'er kişilik ekip halinde katılacakları bu faaliyette 1,5-2 kilometrelik iniş ve 12-18 kilometrelik dayanıklılık yarışları yapmaları istenmiştir⁶⁴.

Ocak ayının son günlerinde (27.01.1945) tarihinde 15 km mukavemet müsabakalarında Sarıkamış 9, Erzurum 12, Kars 38, Hasankale 44, Gümüşhane 67, Aşkale 93 puan almıştır. 28 Ocak 1945 tarihinde yapılan 2 kilometrelik iniş müsabakalarında Sarıkamış 10, Kars 20, Erzurum 22, Hasankale 43, Gümüşhane 86, Aşkale 90 puan toplamışlardır. 28 Ocak 1945 tarihinde yapılan Kapulu iniş müsabakalarının sonucunda da Sarıkamış 10, Erzurum 16, Kars 31, Hasankale 36, Gümüşhane 87, Aşkale 87 puan toplamıştır. Bu üç müsabakanın genel sonucu ise; Sarıkamış 29, Erzurum 50, Kars 89, Hasankale 123, Gümüşhane 240, Aşkale 270 puan toplamıştır. (04.02.1945) Yarışmaların ardından CHP Genel Sekreteri Mahmut Şevket Esenal, Erzurum Kars Sarıkamış, Gümüşhane, Bayburt, Hasankale, Aşkale ve Göle Halkevi Kayak Sporcuları'na bir kutlama telgrafı göndermiştir⁶⁵.

Kayak yarışmaları için CHP Genel Sekreterliği tarafından kayak takımlarına nakdi para yardımı da yapılmıştır. Erzurum Halkevi'ne 300, Kars Halkevi'ne 250 lira, Gümüşhane Halkevi'ne 340, Bayburt Halkevi'ne 300 lira, Hasankale Halkevi'ne 110 lira, Aşkale Halkevine 100 Lira, Göle Halkevi'ne 100 Lira, Sarıkamış Halkevi'ne 150 Lira gönderilmiştir. Bu arada Cumhuriyet Bayramının yıldönümünde yeniden yaptırılan Kars Kayak Evi'nin 29 Ekim 1944 açılış töreni büyük ilgi görmüştür. Bu tören ile ilgili beş fotoğraf Kars Valisi İlhan Aksoy tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir⁶⁶.

Cumhuriyet döneminde halkevlerinin gayretleri ile oluşturulan kayak faaliyetleri sonucunda bugün Türkiye'de 51 adet kayak merkezi veya kayak alanı olarak nitelendirilebilecek bölge ortaya çıkmıştır. Bunlardan beşi (Uludağ, Kartalkaya, Erciyes, Palandöken, Sarıkamış) ana kayak merkezi, geri kalanı ise bölgesel kayak merkezleridir. Güncel verilerine göre Türkiye'de 9 adet faal, 7'si yarı faal, 13'ü proje aşamasında toplam 29 kayak merkezi bulunmaktadır.

63 Din Melih Canberk, *Halkevlerinin Türk Sporunun Gelişmesindeki Yeri Ve Önemi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Çanakkale 2018, s.59.

64 BCA, 490.1.0.0./1100.24.1.

65 BCA, 490-1-0-0.1101-23-1.

66 BCA, 490-1-0-0-1101-24-1.1203.1947.

Faal destinasyonlar arasında; Erzurum-Palandöken, Bursa-Uludağ, Bolu-Kartalkaya, Kayseri-Erciyes, Kastamonu-Çankırı-Ilgaz, Kars-Sarıkamış, Kocaeli-Kartepe, Isparta-Davraz ve Sivas-Yıldız Dağı yer almaktadır⁶⁷.

Sonuç

İlk Çağlardan itibaren (MÖ 6000) Orta Asya’da Ural Altay bölgesinde yaşayan Türkler arasında karda yürüme aracı olarak kullanılan kayak, göçlerle İskandinav ülkelerine ulaşmış, 18. yüzyıldan sonra da Avrupa’da yaygınlaşmaya başlamıştır. Kayak sporu ile ülkemizde ilk defa I. Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesinde kayakçı er yetiştirmek üzere açılan kurslarla tanışılmıştır. Cumhuriyet döneminde askeri amaçlı olarak ülkemizde faaliyet gösteren kayak sporu için 1927 yılında Eğridir Dağcılık Talimghahı’nda kayak bölükleri oluşturulmuştur. 1930’lara kadar bu şekilde devam eden kayak sporunun ilk sivilleşmesi, topluma yayılması halkevlerinin açılması ile başlamıştır. Sportif faaliyetler aynı zamanda gerçekleştirilen inkılapların dünyaya duyurulmasının bir aracı olarak görülmüş zor koşullara rağmen Türk sporcularının yurt dışındaki uluslararası müsabakalara katılması desteklenmiştir.

Halkevleri, cumhuriyet değerlerini ve yapılan inkılâpları halka anlatmak ve onlara benimsetmek amacıyla açılan kurumlardır. Cumhuriyet döneminde halkevleri vasıtasıyla yeni bir toplum oluşturulmaya çalışılmış ve bu amaçla yurdun en ücra köşelerinde yaşayan vatandaşlara ulaşmak istenmiştir. Halkevlerinin dokuz şubesinden birisi olan spor şubesi, çeşitli spor dallarını halka tanıtmak, halka zor doğa koşullarıyla mücadele etmeyi öğretmek, halkta spor merakını uyandırmak ve birlikte hareket etme duygularının yerleşmesini sağlamak için faaliyetler yürütmüştür.

Anadolu’da yoğun kar yağışının olduğu bölgelerinde kayak sporu geliştirmek için oldukça kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Halkevlerinin Anadolu’da kayak sporunun gelişmesi için yürüttüğü bu kapsamlı çalışmalar oldukça önemli rol oynamıştır. Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği başta olmak üzere ilgili kurumlarla iş birliği yaparak, birçok il ve ilçeye kayak malzemeleri sağlamış, buralarda kayak eğitimleri vermiş, kayak müsabakaları düzenlemiştir. Bursa, Bolu, Kars ve Erzurum gibi yoğun kayak yapılan yerlerde kayak evleri yapılmıştır. Buralardan birçok sporcunun yetişmesine yol açılmıştır. Halkevlerinin Anadolu’da kayak sporunun yaygınlaşması için yürüttüğü faaliyetler sayesinde halkın ilgisi artmış, milli kayakçılar yetişmiş,

67 Evren, *agm.*, 172.

Türkiye'nin birçok bölgesinde Palandöken, Sarıkamış, Erciyes, Kartalkaya, Uludağ, Ilgaz gibi bugün de bilinen kayak merkezlerine kavuşması sağlanmıştır.

Kayak sporunun yurt savunması, tabii afetler, elverişsiz doğa ve iklim koşullarına karşı mücadele etmek için halka öğretilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sınır bölgelerindeki kaçakçılık faaliyetlerini önlemede, bir araç olarak kullanılması amaç edinilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı bu dönemde kayak sporu bir güvenlik konusu olarak da ele alınmıştır. Halkevlerinin spor malzemesi için talep ettiği bütün yazışmalarda özellikle yurt savunması için önem arz eden kayak sporunun beldelerinde öğretilmesine vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği eliyle taşradaki halkevleri üzerinden yürütülen spor politikaları aynı zamanda yurt savunmasına bir hazırlık olarak da değerlendirilmiştir.

Kaynaklar

Abant, S.1, Bolu 1944.

Abant, S. 4, Bolu 1945.

Altınok, Akın, Uludağ ve Unutulan Kulüp Bursa Dağcılık Kulübü <https://bursadagcilikkulubu.com/uludag-ve-b-d-k/> , son erişim tarihi: 01.22.2024.

Atabeyoğlu, Cem, “Kayak”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, C 9, İstanbul 1983, s.2317-2320.

Ataman, Sedat, *Bursa’ya Coğrafi Bakış ve Uludağ’ın Tarihçesi, Dağ Sporları 1938*, Bursa Sesleri-Neşriyat Yurdu Yayınları, Bursa 1936.

Bal, Mehmet Akif- Şentürk, Ayşegül, “Cumhuriyet Döneminde Türk Sporunda Alman Etkisi ve Türk Spor Kurumu Dergisi”, *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2023, s.51-66.

BCA, 030.18.01.02.61.2.15.

BCA, 30.18.1.2. 107.109.2-2.

BCA, 30-18-1-2- 108-43-8.

BCA, 30-18-1-2/-107-109.

BCA, 30-18-1-2-61-2-15.T11.01.1936.

BCA, 490.1.0.0. 1101.22.1-13.

BCA, 490.1.0.0./1100.24.1.

BCA, 490.1.0.0.1101.22.1-23.

BCA, 490.1.0.0.1101.22.1-40.

BCA, 490.1.0.0.1121.89.3-1.

BCA, 490-1-0-0- 1121-89-3.

BCA, 490-1-0-0.1101-22-1.

BCA, 490-1-0-0.1101-23-1.

BCA, 490-1-0-0.1101-23-1.

BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

BCA, 490-1-0-0.1122-95-6.

BCA, 490-1-0-0-1101-24-1.1203.1947.

BCA, 490-1-0-0-1127-113-2.

BCA, 490-1-0-0-1127-113-2.

BCA, 490-1-0-0-1127-113-2.

BCA,30-10.-0-0-145-40.

Canberk, Din Melih, *Halkevlerinin Türk Sporunun Gelişmesindeki Yeri ve Önemi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Çanakkale 2018.

Cemal, Zehra, “Halkevinde Kış Sporları”, *Ülkü Halkevleri Dergisi*, Birinci Kânun 1935, s. 311-313.

CHF Bolu Halkevi Cumhuriyetin 10. Yıldönümü Broşürü, Bolu Vilayet Matbaası, Bolu 1933.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, Zerbamat Basımevi, Ankara 1940.

CHP, Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Halkevi Yayınları, Ankara 1941.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2-61-2-15.T11.01.1936.

Çakmak, Fevzi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>, son erişim tarihi: 22.03.2024.

Çeçen, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Yayınevi, İstanbul 2000.

Demiroğlu, Osman Cenk, *Kış Turizmi*, Detay Yayıncılık, Ankara 2014.

Dever, Ayhan, “Ahmet İslam, Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C 4, S. 5, 2015, s. 46-61.

Duygular, S. 5, Bolu 1941.

Eken, Faruk, “İlk Resmi Spor Dergisi: Türk Spor Kurumu Dergisi’ne Bir Bakış (1936-1938)”, *Belgi Dergisi*, S. 2020, s.2537-2552.

Evren, Savaş, “Bir Cumhuriyet Projesi Olarak Türkiye’de Kış Turizmi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Turizmi Özel Sayısı (1923- 2023), C 34, S.3,1923, s.163- 175.

Günay, Nejla, “Atatürk Döneminde Türkiye’de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C 29, S. 85., Ankara 2013, s.73-99.

Halkevlere Çalışma Talimatnamesi, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940.

<https://www.kayakinfo.net/tarihce> , son erişim tarihi: 22.01.2024.

İkdam, 30 Ocak 1940, s.2.

Kardaş, Abdulaziz-Deniz, Abdulhamit, “Eğitim ve Sosyal Faaliyet Olarak Doğu Anadolu Halkevlerinde Kayak Sporuna”; *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 34, 2023, s. 472-486.

Kılıç, Fahri, “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Yaygın Halk Eğitimi: Bolu Halkevi Örneği”, *9. Atatürk Kongresi*, s.727-755.

Kılıç, Metin, “Tek Partili Dönemde Türkiye’de Modern Sporun Teşekkülü”, *Tarih Okulu Dergisi*, 2013, s. 27-53.

Kurnaz, Sevda-Biçer, Turgay, “Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Ocakları ve Spor”, *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, S. 2, 2018, s.1-11.

Oral, Mustafa, “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C 18 S.5, Ankara 2002, s.499-527.

Özçelik, Fatih, *Sosyal ve Kültürel Hayatta Bolu Halkevi (1932-1951)*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2018.

Özgün, Zafer, *Cumhuriyetin İlk Dönemlerinde (1923-1950) Bolu’da Yapılan Beden Eğitimi ve Spor Faaliyetleri*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019.

Sarıgüznel, Nedim, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/>, son erişim tarihi: 23.03.2024.

Sarınay, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994.

Şaktimur, Şemsi, *Türkiye’de Kayak Sporunun Tarihçesi*, ADKK Yayınları, Ankara 1994.

Tanyeri, Yavuz, *Kayak Tarihi*, Gazi Kitapevi, Ankara 2018.

Tunçay, Mete, *T.C.’nde Tek- Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Cem Yayınevi, İstanbul 1992.

Ülker, İsmet, *Dağlarımız: Dağ Sporları ve Dağ Turizmi, Yüksek Dağlarımız ve Kayak Merkezleri*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006.

Vatandaş, Saniye, “Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet Dönemi’ne Biyopolitika ve Sporun Siyaseti”, CTAD, Yıl 19, S. 39. 2023, s. 1437-1469.

Zeyrek, Şerafettin, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları*, Anı Yayınevi, Ankara 2006.

Ekler

Ek 1: Bolu Halkevi Kayakçıları

Ek 2: Bursa Dağcılık Kulübü Üyeleri

